

7. Verbindingswoorden 1

Relaties tussen zinnen kunnen aangegeven worden met behulp van zinsinleidende woorden, zoals **אֲשֶׁר**, **כִּי**, of **אִם**. Verscheidene van deze woorden kunnen behalve een zin inleiden ook gebruikt worden om een enkel element in een zin in te leiden. Daarnaast zijn er ook vele gevallen waar deze woorden kennelijk hoofdzinnen inleiden. Daarom behandelen we in dit hoofdstuk de meest voorkomende coniuncties in al hun gebruiksmogelijkheden. Het gebruik van **כִּי** en de functie van de woordvolgorde bij zinsverbindingen komen in het [volgende hoofdstuk](#) aan de orde. Uit dit verschillend gebruik van de coniuncties mag men niet zonder meer concluderen dat het verschil tussen hoofd- en bijzinnen in het Klassiek Hebreeuws niet bestond. Ook in het Nederlands kunnen woordsoorten door elkaar lopen, zonder dat de spreker er moeite mee heeft. "Dat", dat bijzininleidend gebruikt kan worden fungeert natuurlijk ook als demonstratief. Wel concluderen we dat het verschil tussen hoofd- en bijzinnen in het Hebreeuws niet altijd eenvoudig is aan te wijzen.

1 **כִּי** ↑

A Een belangrijke functie van **כִּי** is de inleiding van een zin die in een groter geheel functioneert als was het een nominaal element.

a. objectszin

Zo vinden we bij werkwoorden die 'spreken', 'horen' en dergelijke betekenen, vaak een lijdend voorwerp dat bestaat uit een zin die wordt ingeleid door **כִּי**.

[1]	Ruth 1:18	וַיִּתְּרָא כִּי־מִתְאַמְּצֶת הִיא לְלֶכֶת אִתָּהּ							
		wa- en	tterē zij zag	kī dat	mit ^a ammēšet vastbesloten	hī zij	lā- te	leket gaan	ittāh met haar
		En zij zag dat ze vastbesloten was met haar mee te gaan.							
[2]	1 Sam. 25:39	וַיִּשְׁמַע דָּוִד כִּי מֵת נָבָל							
		wa- en	yyišma ^c hij hoorde	dāwid David	kī dat	met hij stierf	nābāl Nabal		
		en David hoorde dat Nabal dood was.							

Direkte rede is in veel gevallen ook het lijdend voorwerp van een werkwoord, en kan dus ook door **כִּי** worden ingeleid. Soms kan men hier twijfelen of **כִּי** het zinsverbindende woord is dan wel het hoofdzin inleidende dat in [hoofdstuk 16](#) aan de orde komt (zie ook daar voor een nadere opmerking over het volgende voorbeeld).

[3]	Ruth 1:10	וַתֹּאמְרְנָה־לָּהּ כִּי־אֵתְךָ נָשׁוּב לְעַמֶּךָ							
		wa- en	ttōmarnā zij spraken	lāh tot haar	kī "dat"	ittāk met u	nāšūb wij zullen terugkeren	lō- naar	ammek uw volk
		En zij zeiden tot haar: "Wij willen met u terugkeren naar uw volk".							

Het gebruik van **כִּי** in een situatie als deze is niet noodzakelijk en wanneer de objectszin met een vraagwoord begint zelfs onmogelijk, als in het volgende voorbeelden.

[4]	Gen 3:11	וַיֹּאמֶר מִי הִגִּיד				
		wa- en	yyōmēr hij sprak	mī wie	higgīd hij heeft bekend gemaakt	
		En hij zei: "Wie heeft bekendgemaakt ..."				
[5]	Gen 30:31	וַיֹּאמֶר מָה אֶתֶן לָךְ				
		wa- en	yyōmēr hij sprak	mā wat	ʔettēn ik zal geven	lāk aan u
		En hij zei: "Wat zal ik u geven ?"				

In de weinige gevallen waar **בִּי מִי** of **בִּי מָה** samen aangetroffen wordt nemen we aan dat **בִּי** deel uitmaakt van de (objects)zin en versterkend is bedoeld, als in het volgende voorbeeld:

[6]	ii Kon. 8:13	וַיֹּאמֶר חֲזָה־אֵל בִּי מָה עֲבָדְךָ הַכֶּלֶב בִּי ...								
		wa- en	yyōmēr hij zei	ḥāzāʔel Hazel	kī zeker	mā wat	ʕabdākā uw knecht	ha- de	kkēlēb hond	kī dat
		Hazel zei: "Wat is uw knecht toch anders dan een hond dat ...".								
[7]	Pred. 7:13	בִּי מִי יִכְבֵּל לְתִקּוֹן אֵת אֲשֶׁר עָוְתוּ								
		kī immers	mī wie	yūkal hij kan	lō- om te	taqqen recht maken	ʔet OBJ.	ʔāšer REL.	ʕiwwətō hij heeft het krom gemaakt	
		want wie kan recht maken, wat Hij krom gemaakt heeft?								

Ook wanneer de direkte rede met een ontkenning begint blijft **בִּי** achterwege.

b subjectszin

In bij voorbeeld een passieve omzetting van bovenstaand zinstype fungeert de **בִּי**-zin als onderwerp.

[8]	Ruth 3:14	וַיֹּאמֶר אֶל-יְוָדָע בִּי-בָאָהּ הָאִשָּׁה הַגֵּרָה									
		wa- en	yyōmēr hij sprak	ʔal niet	yiwwāda ^c het worde bekend	kī dat	bāʔā zij kwam	hā- de	iššā vrouw	ha- de	ggoren dorsvloer
		Hij zei: "Laat het niet bekend worden dat de vrouw naar de dorsvloer is gekomen".									
[9]	i Sam 23:13	וּלְשֹׂאוֹל הִגִּד בִּי-נִמְלֹט דָּוִד									
		ū- en	lō- aan	šāʔul Sjaoel	huggad werd bekend gemaakt	kī dat	nimlaṭ hij was ontkomen		dāwid David		
		Het werd aan Sjaoel bekend gemaakt dat David ontkomen was.									

Een bijzonder geval van de subjectszin ingeleid door **בִּי** vinden we in de constructie **וַיְהִי** gevolgd door een door **בִּי** ingeleide zin. Het is onjuist hier aan **בִּי** een temporele functie toe te kennen, zoals dikwijls gebeurt. De temporele functie ligt in het syntagma **וַיְהִי** + nominaal element, terwijl **בִּי** slechts een volgende zin als het ware nominaliseert.

[10]	Job 1:5	וַיְהִי כִּי הִקִּיפוּ יְמֵי הַמְּשָׁתָה וַיִּשְׁלַח									
		wa-	yhī	kī	hiqqīpū	yāmē	ha-	mmitštē	wa-	yyišlah	
		en	er was	dat	zij gingen rond	dagen van	het	feest	en	hij zond	
		Toen de dagen van feesten rond waren gekomen, zond hij ...									

c de subjectszin in een nominale constructie

De met כִּי ingeleide zin kan ook het subject zijn van een nominale zin. Het gebruik in deze constructie is beperkt. In de gevallen waar het predicaat een adjectief is is de volgorde vaak predicaat + subject.

[11]	ii Sam. 18:3	וַעֲתָה טוֹב בִּי־תְהִי־לָנוּ מֵעִיר לַעֲזֹר									
		wə-	ˢattā	tōb	kī	tihyē	llānū	me-	ˢīr	la-	ˢzor
		en	nu dan	goed	dat	jij bent	voor ons	vanuit	de stad	om te	helpen
		Welnu, het is beter dat jij ons uit de stad te hulp kunt komen.									

[12]	Klgl. 3:27	טוֹב לְגֵבֶר כִּי־יִשָּׂא עַל בְּנֵעוּרָיו									
		tōb	la-	ggəbər	kī	yissā	ˢol	bi-	nˢūrāw		
		goed	voor	de man	dat	hij neemt op	juk	in	zijn jeugd		
		Het is goed voor de mens dat hij zijn juk in zijn jeugd draagt.									

[13]	Gen. 37:26	מֵהַבְּצֹעַ כִּי נִהְרַג אֶת־אָחִינוּ									
		ma	bbəsaˢ	kī	nahārog	ˢet	ˢāhīnū				
		wat	voordeel	dat	wij vermoorden	OBJ.	onze broer				
		Wat voor voordeel hebben we eraan dat we onze broer vermoorden									

d adverbiale zin

Zonder prepositionele inleiding kan כִּי gebruikt worden om een zin in te leiden die een reden of oorzaak aangeeft, te vertalen met "omdat" of "want". Ook in dit geval kan men spreken van een nominaliserende functie van כִּי, dat dan een element inleidt dat dezelfde functie heeft in het grotere geheel als een adverbiale uitdrukking. In het Nederlands levert het gebruik van "omdat" een volgende bijzin op, terwijl "want" gevolgd wordt door een hoofdzin. Voor het Hebreeuws is dit onderscheid hier niet te maken aangezien de woordvolgorde in de zin niet verandert op grond van de keuze voor hoofd- of bijzin. כִּי komt in deze functie erg vaak voor. We geven enkele voorbeelden:

a redengevend:

[14]	Ruth 4:6	גָּאֵל־לְךָ אֶתְּהָ אֶת־גְּאֻלְתִּי כִּי לֹא־אוּכַל לְגַאֵל									
		gəˢal	ləkā	ˢattā	ˢet	gəˢullātī	kī	lō	ˢūkal	li-	gˢol
		los	voor jezelf	jij	OBJ.	mijn te lossen erfdeel	want	niet	ik kan	te	lossen
		Treed jij maar als lossers op van wat ik moet lossen, want ik kan niet als lossers optreden Treed jij maar als lossers op van wat ik moet lossen, omdat ik niet als lossers kan optreden.									

[15]	i Sam 3:6	וַיֹּאמֶר הַנְּנִי כִּי קָרָאתָ לִי									
------	-----------	-------------------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--	--

		wa-	yyōmeṛ	hinənī	kī	qārātā	lī	
		en	hij zei	hier ben ik	want	u hebt geroepen	mij	
		Hij zei: "Hier ben ik, want u hebt mij geroepen".						
[16]	i Sam. 3:10	וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל דְּבַר כִּי שָׁמַע עֲבָדָךָ						
		wa-	yyōmeṛ	šəmū ^l el	dabber	kī	šomea ^c	ʿabdēka
		en	hij sprak	Sjmoeël	spreek	want	luisterend	uw knecht
		en Sjmoeël zei: spreek want uw knecht luistert.						

b consecutief:

[17]	Ex. 3:11	מִי אֲנִי כִי אֵלֶיךָ אֶל-פְּרָעָה					
		mī	ʾānokī	kī	ʿelek	ʿel	par ^c ō
		wie	ik	dat	ik zal gaan	naar	Farao
		Wie ben ik dat ik naar de Farao zou gaan					

g temporeel

Men neemt veelal aan dat כִּי ook gebruikt kan worden als inleiding van een temporele zin, maar de voorbeelden zijn gering in aantal en vaak niet eenduidig.

[18]	Hos. 11:1	כִּי נָעַר יִשְׂרָאֵל וְאַהֲבָהוּ וּמִמִּצְרַיִם קָרָאתִי לְבָנִי										
		kī	na ^c ar	yiśra ^l el	wā-	ʿōhābehū	u-	mi-	mmissrayim	qārātī	li-	b ⁿ ī
		toen	kind	Israel	en	ik beminde hem	en	uit	Egypte	ik riep	tot	mijn zoon
		Toen Israel een kind was heb ik hem lief gekregen en ik heb mijn zoon uit Egypte geroepen										

Deze vertaling is mogelijk, maar vanwege de verbinding van de eerste en de tweede zin met behulp van וְ zijn we eerder geneigd in de eerste zin een hoofdzin te zien ingeleid met het versterkende כִּי: Ja, Israel was echt een kind, en ik heb hem lief gekregen en

d concessief

In een aantal gevallen is het noodzakelijk het inleidende כִּי concessief te vertalen.

[19]	Ex. 34:9	יְלֹדְנָא אֲדָנִי בְּקִרְבְּנוּ כִּי עַם-קְשֵׁה-עֵרָף הוּא										
		yelēk	nā	ʾādonáy	bə-	qirbenū	kī	ʿam	qəšē	ʿoreṗ	hū	
		ga	toch	Heer	in	ons midden	hoewel	volk	hard	nek	hij	
		Heer, ga toch in ons midden, ook al is het een hardnekkig volk										

Deze vertaling is zeer goed te verdedigen, merk echter op dat vrijwel alle klassieke vertaling hier redengevend vertalen. NBV heeft echter "ook al", terwijl ook de Willibrord-vertaling in deze richting denkt. Soms is het voor de interpretatie van bekende teksten een lastig probleem, zo bij voorbeeld in het volgende voorbeeld.

[20]	Gen.	לֹא אֶסְף לְקַלֵּל ... בְּעֵבוּר הָאָדָם כִּי יֵצֵר לֵב הָאָדָם רַע מִנְעֲרִיו									
------	------	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

8:21	lō niet	ʔosip̄ ik voeg toe	lə- te	qallel vloeken	ba- om	ʕābūr wille	hā- de	ʔādām mens	kī hoewel	yeṣer̄ neiging	leb hart	hā- de	ʔādām mens	ra ^c slecht	mi- vanaf	nnə ^c urāw zijn jeugd
Ik zal niet vervloeken ... vanwege de mens, ook al is de neiging van het hart de mens slecht vanaf zijn jeugd																

Ook hier lijkt de concessieve vertaling voor de hand te liggen, maar alle klassieke vertalingen, en ook NBV en Willibrord, geven "omdat" of een equivalent. De concessieve vertaling is o.a. te vinden in de grammatica van Nat-Koopmans.

De met כִּי geleide zin afhankelijk van een prepositie.

Dit zinstype treffen we ook aan op de plaats van een door een prepositie of een ander substantief geregeerd woord. In de verbinding van כִּי met een voorafgaand voorzetsel is de functie van כִּי ook weer de nominaliserende, terwijl de functie van de genominaliseerde zin ten opzichte van de hoofdzin door de prepositie wordt uitgedrukt.

[21]	Richt. 3:12	עַל כִּי־עָשׂוּ אֶת־הָרַע							
		ʕal vanwege	kī dat	ʕāsū zij deden	ʔet OBJ	hā- het	ra ^c kwaad		
..., omdat zij het kwade deden.									
[22]	ii Sam. 23:10	וַיֵּדַבֵּר בְּפִלְשְׁתִּים עַד כִּי־יִגְעַה יָדוֹ							
		wa- en	yaḵ hij sloeg	ba- onder de	ppəlišṭīm Filistijnen	ʕad tot	kī dat	yāgəʕā hij werd moe	yādō zijn hand
Hij op de Filistijnen in, totdat zijn hand moe werd.									

כִּי komt in deze constructie voor voorafgegaan door de volgende preposities: יַעַן כִּי : יַעַן = omdat; עַד כִּי : עַד = totdat; עַל כִּי : עַל = omdat; עַקֵּב כִּי : עַקֵּב = als gevolg van het feit dat; תַּחַת כִּי : תַּחַת = in plaats van het feit dat. Al deze verbindingen komen minder dan tien keer voor.

B כִּי als hoofdzin inleidend element.

Het van oorsprong demonstratieve element geeft aan dat er met de zin die volgt als geheel iets specifiek aan de hand is. Gaat het om een op zich staande zin, dan heeft כִּי nog zijn demonstratieve betekenis, meestal op te vatten als versterking. Vaak is dit gebruik goed herkenbaar omdat er geen andere zin is waarmee כִּי verbonden kan worden, vgl. b.v.

[23]	Ruth 1:10	וַתֹּאמְרָנָה לָהּ כִּי־אֵתְךָ נָשׁוּב לְעַמִּי							
		wa- en	ttōmarnā zij zeiden	llāh tot haar	kī zeker	ʔittāk met u	nāšūḅ wij zullen terugkeren	lə- naar	ʕammek uw volk
Wij gaan vast en zeker met u terug naar uw volk.									

Omdat כִּי ook als inleiding van de directe rede kan worden gebruikt, zou men hier kunnen twijfelen of het met het voorafgaande וַתֹּאמְרָנָה moet worden verbonden. Het gebruik van אָמַר verbonden met een directe rede als

object, maar zonder inleidend כִּי in de verzen 8, 11, 15, 16, 19 en 20 van hetzelfde hoofdstuk maakt dit minder waarschijnlijk. Ook het volgende voorbeeld laat zien hoe כִּי in directe rede versterkend kan worden gebruikt.

[24]	Ruth 2:21	וְתֹאמֶר רוּת הַמוֹאֲבִיָּה גַם כִּי־אָמַר אֵלַי								
		wa-	ttōmēr	rūt	ha-	mmōʾābiyyā	gam	kī	ʾamar	ʾelay
		en	zij zei	Ruth	de	moabietische	ook	zeker	hij sprak	tot mij
		Ook heeft hij duidelijk tegen mij gezegd ...								

In veel gevallen is het moeilijk vast te stellen of men te doen heeft met twee met behulp van כִּי verbonden zinnen, dan wel met twee losse zinnen waarvan er één met het versterkende כִּי begint, en het probleem ligt ook eerder op het vlak van het vertalen dan dat er in het Hebreeuws een werkelijk verschil zou zijn. Men vergelijk de twee vertalingen van het volgende voorbeeld.

[25]	Ruth 1:16	כִּי אֶל־אֲשֶׁר תֵּלְכִי אֵלָּךְ				
		kī	ʾel	ʾāšer	telākī	ʾelek
		immers	naar	REL	u gaat	zal ik gaan
		Ik zal zeker gaan naar waar u gaat. of: ..., want waar u heen gaat, daar zal ik heen gaan.				

Uit een dergelijk voorbeeld mag blijken dat het onderscheid tussen hoofd- en bijzinnen in het Hebreeuws anders ligt dan in het Nederlands en vaak ook niet te maken is.

2 אֲשֶׁר ↑

Evenals כִּי wordt ook אֲשֶׁר gebruikt om aan te geven dat de volgende zin in het grotere geheel als het ware de functie heeft van een nomen. In tegenstelling tot כִּי wordt het niet gebruikt om hoofdzinnen in te leiden.

a betrekkelijke zinnen

De belangrijkste functie van dit אֲשֶׁר is de aanduiding dat de volgende zin min of meer dezelfde rang heeft als een bijvoeglijk naamwoord, dus een bijvoeglijke zin, waarvoor in het Nederlands een relatieve bijzin wordt gebruikt. Zoals gewoonlijk in het Hebreeuws verandert de woordvolgorde in de zin niet wanneer אֲשֶׁר ervoor geplaatst wordt. אֲשֶׁר maakt zelf geen deel uit van de zin in kwestie, wat juist wel het geval is met de voornaamwoorden die in Europese talen betrekkelijke zinnen inleiden. Wanneer het antecedent in de bijzin fungeert als subject of object wordt over het algemeen niet naar het antecedent verwezen in de bijzin.

[26]	i Kon. 8:44	וְהַבַּיִת אֲשֶׁר־בָּנִיתִי לְשִׁמּוֹךְ						
		wə-	ha-	bbayit	ʾāšer	bānitī	li-	šmeḵā
		en	het	huis	REL.	ik bouwde	voor	uw naam
		en de tempel die ik gebouwde voor uw naam.						

Een dergelijke terugverwijzing blijft ook achterwege wanneer de betrekkelijke zin een nominale is. Zo een zin lijkt dan soms incompleet.

[27]	Ruth 2:3	לְבַעַז אֲשֶׁר מִמִּשְׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ					
		lō- van	bo ^c az Boaz	ʾāšer REL.	mi- uit	mmisspahat familie	ʿēlimeleḵ Elimelek
		... van Boaz, die uit de familie van Elimelek is					

Het is over het algemeen wel noodzakelijk in de bijzin terug te verwijzen naar het antecedent wanneer de functie in de bijzin een andere is, bij voorbeeld afhankelijk van een prepositie. In zo een geval zal met behulp van een voornaamwoord op de passende plaats in de zin verwezen worden. Regelmatig treedt een adverbium op als verwijzend element, vooral wanneer de relatieve zin een ruimtelijke relatie aangeeft en in de bijzin **שם** de verwijzing naar het antecedent vervat.

[28]	Gen. 41:38	אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ				
		ʾiš man	ʾāšer PART.	rūah geest	ʿēlohīm God	bō in hem
		een man in wie de geest Gods is.				

[29]	Ruth 2:12	אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-בָּאת לְחַסוֹת תַּחַת-כַּנְּפָיו							
		ʿēlohē God	yisrāʾel Israel	ʾāšer REL.	bāt jij bent gekomen	la- te	ḥāsōt schuilen	taḥat onder	kənāpāw zijn vleugels
		de God van Israel onder wiens vleugels jij bent komen schuilen							

[30]	1 Kon. 5:8	אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִהְיֶה-שָׁם					
		ʿel naar	ha- de	mmaqōm plaats	ʾāšer PART.	yihyē hij zal zijn	ššām daar
		naar de plaats waar hij zal zijn.					

[31]	Ruth 1:7	מִן-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיְתָה-שָׁמָּה					
		min uit	ha- de	mmaqōm plaats	ʾāšer REL.	ḥaytā zij was geweest	šammā daar
		... uit de plaats waar ze geweest was					

Uit de vorige voorbeelden blijkt dat de **אשר**-zin gevoeld wordt als een bijstelling bij het antecedent. Er kan echter ook sprake zijn van een status-constructus-verbinding tussen antecedent en de volgende zin zoals moge blijken uit het volgende voorbeeld:

[32]	Gen. 40:3	אֶל-בַּיִת הַסֹּהַר מְקוֹם אֲשֶׁר יוֹסֵף אֶסְוֶר שָׁם								
		ʿel naar	bēt huis	ha- de	ssohar insluiting	məqōm plaats	ʾāšer REL.	yōsef Josef	ʾāsūr gebonden	šām daar
		naar de gevangenis, de plaats waar Josef vast zat								

Wanneer er sprake is van een niet uitgedrukt antecedent kan het element omschreven in de zin ingeleid door **אשר** functioneren als was het een nominaal element in een zin. In een vertaling moet men dan denken aan constructies als "degene die", "datgene wat".

[33]	Joz. 10:11	רְבִים אֲשֶׁר-מָתוּ בְּאֲבְנֵי הַבָּרָד מֵאֲשֶׁר הִרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל										
rabbim	ʾāšer	metū	bə-	ʾabnē	ha-	bbārād	me-	ʾāšer	hārəgū	bənē	yiśrāʾel	
talrijk	REL.	zij stierven	door	stenen	de	hagel	van	REL.	zij doodden	kinderen	Israel	
meer in aantal waren zij die stierven door de hagelstenen dan degenen die de Israëlieten ombrachten												

Een dergelijk gebruik komt ook voor wanneer de verhouding van de **אֲשֶׁר**-zin tot de rest van de zin met behulp van een prepositie moet worden gemaakt. **אֲשֶׁר** kan dan door allerlei preposities, en de nota acusativi, voorafgegaan worden. Zie het vorige en de twee volgende voorbeelden.

[34]	Gen. 43:16	וַיֹּאמֶר לְאִשְׁרָאֵל עַל-בֵּיתוֹ							
wa-	yyōmər	la-	ʾāšer	ʿal	betō				
en	hij zei	tot	REL.	over	zijn huis				
hij zei tot degene die over zijn huis gesteld was									
[35]	Ruth 1:16	אֶל-אֲשֶׁר תִּלְכִּי אֵלַי וּבְאִשְׁרָאֵל תִּלְיִנִי אֵלַי							
ʿel	ʾāšer	teləki	ʾelek	ū-	ba-	ʾāšer	tālinī	ʾalīn	
naar	REL.	jij gaat	ik ga	en	in	REL.	jij overnacht	ik overnacht	
waar jij heengaat, ga ik, en waar jij overnacht, overnacht ik.									

b subjects- en objectzinnen

Minder dan met **כִּי** het geval is kan **אֲשֶׁר** toch ook gebruikt worden om subjects- en objectzinnen in te leiden. Het gebruik in kwestie komt in de latere boeken vaker voor dan in de oudere. Let erop dat dit een ander gebruik is dan het bovenvermelde, waar **אֲשֶׁר** gebruikt wordt zonder antecedent (degene die). We geven enkele voorbeelden van verbale zinnen. Objectzinnen:

[36]	Est. 3:4	הִגִּיד לָהֶם אֲשֶׁר-הוּא יְהוּדִי					
higgīd	lāhēm	ʾāšer	hū	yəhūdi			
hij deelde mede	aan hen	PART	hij	Jood			
Hij had aan hen verteld dat hij Jood was.							
[37]	i Sam. 18:15	וַיֵּרָא שָׂאוּל אֲשֶׁר-הוּא מְשָׁכִיל מְאֹד					
wa-	yyar	šaʾul	ʾāšer	hū	maškil	məʾod	
en	hij zag	Sjaoel	dat	hij	succesvol	zeer	
En Sjaoel zag dat hij zeer succesvol was. <i>niet: S. zag degene die succesvol was</i>							

Ook kan een door **אֲשֶׁר** ingeleide zin subject zijn van een nominale zin, als in het volgende voorbeeld.

[38]	Pred. 5:4	טוֹב אֲשֶׁר לֹא-תִדָּר מִשְׁתַּדָּר וְלֹא תִשְׁלַם	
------	-----------	--	--

tōb	ʾāšer	lō	tiddor	mi-	šer-	ttiddōr	wə-	lō	tāšallem
goed	dat	niet	jij belooft	dan	dat	jij belooft	en	niet	jij betaalt
Het is beter, dat je niet belooft, dan dat je belooft en niet betaalt.									

Merk op dat in alle voorbeelden van met **כִּי** of **אֲשֶׁר** ingeleid subjectszinnen waarin het predicaat een adjectief is, dit het woord **טוֹב** is.

c bijzinnen ingeleid door **אֲשֶׁר** voorafgegaan door een prepositie die de verhouding met de hoofdzin duidelijk maakt.

De volgende verbindingen komen voor:

בְּאֲשֶׁר : ב = voor zover dat; **כַּאֲשֶׁר** : כ = totdat; **מֵאֲשֶׁר** : מ = omdat; **אַחַר אֲשֶׁר** : א = nadat; **עַל דְּבַר אֲשֶׁר** : ע = opdat; **בְּעֵבוּר אֲשֶׁר** : ב = zodat niet; **מִבְּלִי אֲשֶׁר** : מ = vanwege het feit dat; **יַעַן אֲשֶׁר** : י = omdat; **לְמַעַן אֲשֶׁר** : ל = opdat; **כְּפִי אֲשֶׁר** : כ = aangezien; **עַד אֲשֶׁר** : ע = totdat; **עַל אֲשֶׁר** : ע = omdat; **עַקֵּב אֲשֶׁר** : ע = omdat; **מִפְּנֵי אֲשֶׁר** : מ = omdat; **תַּחַת אֲשֶׁר** : ת = in plaats van het feit dat. Enkele van deze verbindingen zijn frequenter dan die met **כִּי**. Men lette erop dat niet bij voorbaat duidelijk is of de verbinding **אֲשֶׁר** + prepositie de functie heeft van een coniunctie, dan wel die van een relatieve zin (met ingesloten antecedent) voorafgegaan door een prepositie. Vergelijk de volgende voorbeelden.

3 לֹ / אִם ↑

אִם wordt gebruikt om een conditionele zin in te leiden, die mogelijk is (realis), en de negatie is **לֹא**.

Wanneer de zin die de handeling afhankelijk van deze conditie beschrijft met een werkwoord begint dan is dat vaak een perfectum consecutivum, staat het werkwoord in die zin niet op de eerste plaats dan meest een imperfectum. De zin die op **אִם** volgt kan verbaal en nominaal zijn en de tijd die wordt aangeduid in de zin hangt slechts van de samenhang af.

[39]	Gen. 34:15	אֲדִבְזֹאת נִאֲזוֹת לָכֶם אִם תִּהְיוּ כָמוֹנוּ							
		ʾak	bə-	zōt	neʾōt	lākem	ʾim	tihyū	kāmonū
		maar	in	dit	wij zullen ter wille zijn	tot jullie	indien	jullie zullen zijn	als wij
		maar op dit punt zullen we jullie ter wille zijn, als jullie net zo worden als wij							

אִם wordt ook wel gebruikt in gevallen waar aan de voorwaarde niet voldaan kan worden, zoals in het volgende, retorische, voorbeeld.

[40]	Gen. 15:5	הִבְטַנְתָּ הַשָּׁמַיְמָה וְסָפַר הַכּוֹכָבִים אִם-תּוּכַל לְסַפֵּר אֹתָם												
		habbet	nā	ha-	ššamaymā	ū-	spar	ha-	kkōkābīm	ʾim	tūkal	li-	spar	ʾotām
		kijk	toch	de	hemelwaarts	en	tel	de	sterren	als	je kunt	te	tellen	hen
		Kijk naar de hemel en tel de sterren als je ze kunt tellen												

לֹא wordt gebruikt ter inleiding van een conditie waaraan niet te voldoen valt (irrealis); de negatie luidt **לֹא**.

[41]	Richt. 14:18	לֹא־חֲרַשְׁתֶּם בְּעֹגְלֹתַי לֹא מִצֹּאתֶם חֵדְתִּי						
		lūlē indien niet	hāraštēm jullie ploegden	bə- met	ʿeglātī mijn kalf	lō niet	məšātēm jullie vonden	hīdatī mijn raadsel
Als jullie niet met mijn kalf geploegd hadden, zouden jullie mijn raadsel niet gevonden hebben								

Evenals in het Nederlands waar "als" en "wanneer" door elkaar kunnen lopen, kan **אם** soms ook een meer temporele functie hebben.

[42]	Jes. 24:13	אִם-כָּלָה בָּצִיר		
		ʾim wanneer	kālā hij is afgelopen	bāšīr wijnoogst
..., wanneer/als de wijnoogst achter de rug is.				

De temporele betekenis vinden we ook in de verbinding **עד אם**.

[43]	Gen. 24:19	גַּם לְגַמְלֵיךָ אֲשָׂאב עַד אִם-כָּלוּ לְשֵׁתֶךָ							
		gam ook	li- voor	gmaḷlēkā jouw kamelen	ʿešʾāb ik zal putten	ʿad ʾim totdat	killū zij zijn gereed	li- te	štot drinken
Ik zal ook voor je kamelen water putten, totdat ze genoeg te drinken gehad hebben									

B אם kan ook aan het begin van een zin staan die niet gevolgd wordt door een hoofdzin. De eenvoudigste verklaring is dat deze is weggelaten, waardoor de bijzin hoofdzin-functie krijgt. **אם** moet dan weergegeven worden "was het maar zo dat". Men vergelijkte in het Nederlands "Als dat eens waar was ...", een zin die ook zonder vervolg kan blijven.

[44]	Ex. 32:32	וְעַתָּה אִם-תִּשָׂא חַטָּאתָם וְאִם-אֵין מִחְנֵי נָא מִסִּפְרֶךָ											
		wə- en	ʿattā nu dan	ʾim indien	tiššā u wegneemt	ḥaṭṭātām hun zonden	wə- en	ʾim indien	ʾayin niet	məḥenī verwijder mij	nā toch	mi- uit	ssiṗrəkā uw boek
Welnu dan, als u hun zonden wegneemt ..., maar zo niet, verwijder mij dan toch uit uw boek <i>of</i> : Och, wilde u nu toch maar hun zonden wegnemen, maar, zo niet, verwijder ...													

4 **כִּי אִם** ↑

A De verbinding van **כִּי** en **אם** komt ook voor als inleidend element. Het kan als inleiding van een eenvoudig nominaal element voorkomen en heeft dan adversatieve betekenis, "behalve", "anders dan" of iets van dien aard.

[45]	Gen. 28:17	אֵין זֶה כִּי אִם-בַּיִת אֱלֹהִים					
		ʿēn niet	zē dit	kī NOM.	ʾim dan	bēt huis	ʾēlohim God
dit is niet anders dan het huis van God							

[46]	Gen. 39:9	וְלֹא־חָשַׁד מִמְּנִי מְאוּמָה כִּי אִם־אוֹתָךְ						
wə-	lō	ḥásak	mimmənnī	məʔumā	kī ʔim	ʔōtāk		
en	niet	hij hield voor zich	weg van mij	iets	behalve	OBJ. u		
en hij onthield mij niets behalve u								

B אם כי als inleiding van een bijzin.

Ook als zinsinleidend element heeft **כי אם** adversatieve betekenis, vertaalbaar met 'behalve wanneer', 'maar'.

In sommige gevallen kan men de eenvoudige nominale constructie na **כי אם** beschouwen als een elliptische zin, maar dat kan zeker niet in alle gevallen. In het volgende voorbeeld is het zeer wel mogelijk.

[47]	Gen. 32:29	לֹא יַעֲקֹב יֹאמֶר עוֹל שְׁמִי כִּי אִם־יִשְׂרָאֵל					
lō	yaʿāqob	yeʾāmer	ʕōd	šimkā	kī ʔim	yiśrāʔel	
niet	Ja'aqov	hij wordt genoemd	nog	jouw naam	maar	Israel	
Je zult niet langer Ja'aqov genoemd worden, maar Israel							

[Dat het ook hier weer zo is dat het gebruik van de coniuunctie niet verplicht is moge blijken uit het volgende voorbeeld.]

[48]	Gen. 17:5	וְלֹא־יִקְרָא עוֹד אֶת־שְׁמִי אַבְרָם וְהָיָה שְׁמִי אַבְרָהָם									
wə-	lō	yiqqārē	ʕōd	ʔet	šimkā	ʔabram	wə-	ḥayā	šimkā	ʔabrahām	
en	niet	zal genoemd worden	nog	OBJ.	jouw naam	Abram	en	hij zal zijn	jouw naam	Abraham	
Je naam zal niet langer Abram luiden, maar je naam zal Abraham zijn											

Merk trouwens op dat **כי אם** soms ook kan fungeren als een (versterkte ?) variant van **אם**:

[49]	Ex. 22:22	כִּי אִם־צָעַק יִצְעַק אֵלַי שָׁמַע אֲשַׁמַּע צַעֲקוֹתוֹ					
kī ʔim	šaʕōq	yišʕaq	ʔelay	šámoaʕ	ʔəšmaʕ	šaʕqātō	
indien	roepen	hij roept	naar mij	luisteren	ik zal luisteren	zijn geroep	
als hij roept naar mij zal ik zeker luisteren naar zijn geroep							

Verdere voorbeelden van **כי אם** als zinsverbindend element.

[50]	Lev. 22:6	וְלֹא יֹאכַל מִזֶּה־הַקֹּדְשִׁים כִּי אִם־רָחַץ בַּשֶּׁוּב בַּמַּיִם								
wə-	lō	yōkal	min	ha-	qqōdāšim	kī ʔim	rāḥaš	bəšārō	ba-	mmāyim
en	niet	hij zal eten	van	de	heilige zaken	behalve	hij wast	zijn vlees	met	water
hij zal van die heilige dingen niet eten, behalve wanneer hij zijn vlees met water wast										

Het is interessant te zien hoe ook hier de vertaler keuzes moet maken. In het Nederlands is de betekenis van bovenstaande zin weer te geven als hier gedaan (vgl bij voorbeeld NBV: .. en mag niet van de heilige gaven eten

voor hij zijn lichaam met water heeft gewassen), maar ook de vertaling met 'maar' is mogelijk (vgl. SV: hij zal van die heilige dingen niet eten, maar zal zijn vlees met water baden), waar dan echter een andere tegenstelling ontstaat. De vertaling met het adversatieve "maar" is soms noodzakelijk, zoals in het volgende voorbeeld.

[51]	Gen. 15:4	לֹא יִרְשֶׁהָ זֶה כִּי־אֵם יֵצֵא מִמֶּעֶיךָ הוּא יִרְשֶׁהָ									
		lō	yīrāšəḱā	zē	kī ʿim	ʾāšer	yešē	mi-	mme ^c ēḱā	hū	yīrāšəḱā
		niet	jouw erfgenaam	deze	maar	REL.	hij zal uitgaan	uit	jouw ingewand	hij	jouw erfgenaam
		deze zal jouw erfgenaam niet zijn, maar hij die uit jouw lichaam voortkomt zal je erfgenaam zijn									

C כִּי אֵם als inleiding van een hoofdzin.

Het voorgaande voorbeeld laat zien dat het niet mogelijk is onderscheid te maken tussen hoofd- en bijzinnen op een wijze die voor ons taalgevoel past. Daarom beperken we ons in dit gedeelte tot een enkel voorbeeld van een zin die op zichzelf staan en toch met כִּי אֵם begint.

[52]	Gen. 40:14	כִּי אִם־זְכַרְתָּנִי אֶתְּךָ כְּאִשְׁרַי יִטֵּב לָךְ							
		kī ʿim	zəḱartanī	ʾittəḱā	ka-	ʾāšer	yīṭab	lāḱ	
		echter	jij denkt aan mij	bij je	als	REL.	het zal goed zijn	voor jou	
		maar denk bij jezelf nog eens aan mij, wanneer het jou weer goed gaat							

5 או ↑

Twee zinnen, waarvan de inhoud van de ene zin die van de andere zin uitsluit, verbinden we in het Nederlands met "of," in het Hebreeuws או. Net als in het Nederlands kan או ook gebruikt worden om twee woorden met elkaar te verbinden. In het volgende voorbeeld zijn beide gebruiken te vinden.

[53]	Ex. 4:11	מִי שֵׁם פֶּה לְאָדָם או מִי־שׁוֹם אֵלֶם או חֵרֶשׁ או פֶּקַח או עוֹר																	
		mī	śām	pē	lā-	ʾādām	ʾō	mī	yāšūm	ʾillem	ʾō	ḥereš	ʾō	ḥereš	ʾō	ḥereš	ʾō	ʾiwwer	
		wie	hij plaatste	mond	voor de	mens	of	wie	plaatst	stom	of	doof	of	ziende	of	doof	of	blind	
		Wie heeft de mens een mond gegeven? Wie maakt iemand stom of doof, ziende of blind?																	

Het voorbeeld maakt ook meteen duidelijk dat we hier weer een interpretatieprobleem hebben, want men kan natuurlijk vrij eenvoudig de hele rij met או verbonden elementen beschouwen als een serie elliptische zinnen. Het aantal door או verbonden elementen lijkt daarmee, gevoelsmatig, in tegenspraak. De betekenis van het woordje או levert verder geen echte problemen op.